

גן הנשירים

יגור — חלוצת ההתיישבות היהודית בעמק זבולון — היא שהחלה בנטיעת עצי־פרי באיזור זה לפני שלוש עשרות שנים, בטרם נחקרו תנאי קרקע, אקלים וכו', של גידול זה במקום. ענף הנשירים בארץ התחיל אז את צעדיו הראשונים.

לכטים ונסיונות נטיעה

גן א' — שטח בעל, לרגלי הכרמל, ניטע בשנת 1931—1932 גלעיניים: 13 דונם שזיפים יפניים ו־2 דונם מי־שמש.

הנטיעה בוצעה ללא הדרכה מתאימה ובלי התחשבות בתנאים המיוחדים שלנו: קרקעות כבדות המכילות מעט גיר, אטומות לא מחלחלות וכו', כמויות משקעים גדולות — 715 מ"מ ממוצע שנתי — מרוכזות בזמן קצר של 59 ימי גשם. לאחר שהמטע הראשון הניב פרי, הותקף ע"י המזיק "קפנודיס", שעשה שמות בעצים. כמו־כן חוסר ידיעות

מקצועיות בטיפול בעץ, בגיזום, הדברת מחלות ומזיקים, (אמצעי הדברה טרם היו אז בשימוש) גרמו לניוונו המוקדם של מטע זה.

גן ב' — ע"י פסי-הרכבת. ניטע בשנת 1932—1933 גרעיניים: $1\frac{1}{2}$ דונם תפוחים ו- $\frac{1}{2}$ דונם אגסים. הכנות והזנים שונים מהיום. מטע זה הניב פרי שנים, ברם, סבל מכנימת "פארלאטוריה", "סס-הנמר", "עש-התפוח" וכו' (שטרם ידעו להדבירם). החלקה נעקרה בשנת 1948.

גן ג' — לרגלי הכרמל. שטח בעל, ניטע בשנת 1933—1934: 4 דונם אגסים, כנות וזנים אחרים מהיום. עם ראשית תנובת הפרי ניתקפו העצים קשות ע"י המזיקים "פסילה" "פירוטיס" וכו', והגן לא האריך ימים.

גן ד' — ע"י הקישון. בפעם הראשונה נטענו שטח גדול $54\frac{1}{2}$ דונם, בשנים 1934—1936: תפוחים, אגסים, חבושים, שזיפים, רימונים ודובדבנים לנסיון. האחרונים מתו בטרם הניבו פרי. המטע בראשיתו בעל ובהמשכו בהשקאה, רב כנות וזנים, עליהם למדו הנוטעים הראשונים, המדריך והמומחים למיניהם. מטע גדול זה שימש כעין "תחנת-נסיון" על חשבון המשק ובמאמצים של העובדים בו. בגן זה בוצעו נסיונות בסוגיית שונות: שיטות-עבודה, טיפול בעצים, גיזום, הפרייה, הדברת מזיקים ומחלות וכו'. (ההדברה הכימית הפוריה החלה רק עם המצאת הד.ד.ט. וחומרים אורגניים סינתטיים קוטלי חרקים אחרים לפני כ-20 שנה). למרות הכל חלקה זו הניבה יבולים רבים, נתנה הכנסה טובה ושלמה את הכל.

גן ה' — ע"י הרימונים. $4\frac{1}{2}$ דונם. נטענו בשנת 1938—1939. מטע צפוף 3×1.5 . תפוחים, אגסים וחבושים. ע"י טפול מכוון בגידול העץ וקשירת ענפים מעץ לעץ — אופקית, עוצבו בצורת קורדון מאוזן בשני רבדים (קומות). התוצאות היו טובות, העצים הקדימו בכניסה לניבה והיבולים היו יותר גבוהים מאשר במטע רגיל.

במטע צפוף זה, נטענו לראשונה ביגור עצי אגס מהזנים האיטלקיים: "ספדונה", "קוסציה", "ג'נטיל" (שהחבר סבוראי מעין-חרוד הכניס ארצה). הם הם הזנים הטובים והמוצלחים כיום במטעי המשק ובמיוחד מצטיין הזן "ספדונה" המהווה כ-70% מכלל מטע האגסים בגננו. מהזנים האיטלקיים שגדלו בחלקה צפופה זו למדנו ורכשנו נסיון בטיפול בעץ ואיסוס הפרי לזמן יותר ממושך.

יש לציין, כי במשך שנים נלקח רכב מהזנים האיטלקיים ביגור למשתלות ולגנים, והם מהווים כיום עיקר מטעי האגסים בארץ.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה חלה הפסקה בהמשך נטיעת עצי-פרי במשק — היא חודשה בשנת 1945 בנטיעת גן ו'.

גן ו' — ע"י החורשה. $23\frac{1}{2}$ דונם תפוחים. בחלקה זו היו מספר זנים חדישים על כנה חדשה, אשר הניבו פרי טוב ויפה במשך מספר שנים. לאחר זה החלו העצים להתנוון — עקב התקפת פטרית ה"סקלרוציום", הם נעקרו ובמקומם נטענו חבושים ורימונים, שאינם סובלים מפטריה זו.

יציאה למרחב

בשנת 1947 יצאנו למרחבי אדמתנו בחרתיה ונטענו גן ז'.

גן ז' — 30 דונם תפוחים. כעבור שנה המשכנו לנטוע שם —

גן ח' — 36 דונם תפוחים.

בשני הגנים היו הכנות והזנים המקובלים. למען הגדיל את יבול התפוחים מאותה יחידת שטח הוספנו שתילים בתוך שורות העצים הנטועים שנתיים לאחר נטיעתם. ע"י זה גני התפוחים בחרתיה נהפכו למטע צפוף. שטחים אלה הניבו יבולים יפים במשך מספר שנים, ונתנו הכנסה ניכרת. ברם, פטרית ה"סקלרוציום" חדרה לשורשי העצים וגרמה

לתמותתם המהירה. נאלצנו לעקורם ובמקומם נטענו שזיף יפני אשר לא נתקף מפטריה זו. עצי השזיף מפותחים היטב, מניבים פרי יפה ויבולים טובים עד היום.
 גן ט' — בחרתיה. נטענו בשנת 1950. 13 דונם שזיפים יפניים. חלקה זו נושאת פרי רב במשך כל השנים.

גן י' — "עוספיה": שטח שנקנה מהדרוזים ע"י קרן-הקימת בהשתתפות המשק. נטענו בשנת 1951—1952. 1 דונם אגסים מהזנים האיטלקיים ו-13 דונם תפוחים מהזנים המקובלים כיום.

בחלקה זו נסינו כנות תפוחים עמידות בפני ה"סקלרוזיום": כנות איסט-מולינג 9 וקראב סי, תפוח זרע, חשבי, דוסין איטלקי וגם חבוש. עצי התפוח על כנת חבוש התנוונו הראשונים. כנת קרפסי האריכה יותר. הטובה ביניהם היתה איסט-מולינג 9 בשטח של אי-פליחה.

בדרך הגידול והרחבה

בשנים 1945—1962 נטענו: שזיפים, חבושים, ורימונים — במקום התפוחים שנעקרו בגלל ה"סקלרוזיום".

גני אגסים מהזנים האיטלקיים, המתאימים והמצליחים בתנאי קרקע ואקלים שלנו, נטענו מדי שנה-שנתיים שטחים גדולים באדמותינו בחרתיה ובבית. כמו-כן המשכנו בנטיעת תפוחים מזנים סטנדרטיים על כנת איסט-מולינג 9 ללא-פליחה, העומדת יותר בפני ה"סקלרוזיום".

במטע חרתיה נטענו לנסיון שזיף אירופי ואפרסקים. השזיף האירופי התנוון בטרם הניב פרי. האפרסקים סבלו קשות באדמות הכבדות והרטובות שלנו. הם מתו פרט לשני הזנים: "בבוק" ו"סמית" שהניבו יכולים נמוכים מספר שנים ולבסוף עקרנום.

לסיכום

במשך יותר משלושים שנה נטענו וניסינו כנות וזנים רבים, מינים שונים של פירות עד שהגענו לשטחי מטעים נרחבים, הנטועים כיום באדמות המשק בבית ובחרתיה. בסה"כ 576 דונם עצי פרי נשירים: גרעיניים, גלעיניים ורימונים.

הרחבת מטע הנשירים ויבולי הפרי בארץ עולים מדי שנה בשנה. אי-פתרון לעודפים וירידת המחירים מהוים בעיה רצינית לרוחיות הענף בעתיד כאשר המטעים הצעירים הנטועים יכנסו לפוריות מלאה. לכן הגבילה הממשלה את הנטיעה במשקים ומתירה נטיעה חדשה במקום עקירת מטע ישן בלבד.

בסקירה זו על גן-עצי-הפרי נעלה את זכרם של שני החברים היקרים שנתנו מכוחם ואונם לענף ונגדעו תוך עבודתם בגן.

אריה אברך ושמואל שיר ז"ל

הרכב המטע לשנת 1962—1963 תשכ"ג

המין	נושאי-פרי	%	צעירים	%	סה"כ דונם	%
אגסים	110 דונם	19.1	192 דונם	33.4	302	52.1
תפוחים	61 דונם	10.4	77 דונם	13.6	138	24.4
שזיפים	96 דונם	16.5			96	16.5
חבושים	35 דונם	6.1			35	6.1
רימונים	5 דונם	0.9			5	0.9
סה"כ	307 דונם	53	269 דונם	47	576 דונם	100%

י. קרן-צבי

(מתוך ספר יגור)